

Wirtualna mapa odsłania nieznane karty dziejów miasta

Karaimi w Warszawie przed I wojną światową

Na temat obecności Karaimów w Warszawie w czasach przed I wojną światową do niedawna mieliśmy wiedzę bardzo ogólną i skąpą. Wiadomo było, że nad Wisłą mieszkali wywodzący się z Krymu kupcy tytoniowi, których staraniem w ostatniej dekadzie dziewiętnastego stulecia założono warszawski Cmentarz Karaimski. Pewne szczegóły życia w Warszawie z tamtych czasów przetrwały w międzypokoleniowych opowieściach, niemniej jednak ten ulotny przekaz pokazywał jedynie niewielki i wycinkowy obraz życia dawnych karaimskich warszawiaków. W obliczu wydarzeń wojny światowej, a potem bolszewickiej rewolucji, niemal wszyscy Karaimi zniknęli z Warszawy, a ich wcześniejsze historie skrył mrok niepamięci.

W odkrywaniu tamtych czasów i docieraniu do szczegółów karaimskiego życia w dawnej Warszawie, w czasach, gdy na łamach stołecznej prasy zaczynają dopiero publikować Bolesław Prus i Maria Konopnicka, niezwykle pomocny okazuje się... rozwój współczesnej techniki i najnowszych technologii. Dzięki ciągle zwiększającym się możliwościom szybkich transferów danych oraz digitalizacji zasobów bibliotecznych, możliwy stał się wnikliwy wgląd w zawartość wydawnictw periodycznych z tamtego okresu. Kopalnią wiedzy okazują się ogłoszenia i doniesienia prasowe, dzięki którym z małych cząstek można poskładać obraz większej całości.

Ze względu na fakt, że w społeczeństwie polskim wiedza ogólna o naszej najmniejszej mniejszości jest znikoma, a szczegóły obecności naszych pobratymców w Warszawie na przełomie XIX i XX w. nie są znane nawet członkom społeczności karaimskiej, pojawiła się potrzeba badań i upowszechniania wiedzy w tym zakresie.

Tak powstał projekt pod nazwą „Wirtualna mapa miejsc związanych z obecnością Karaimów w Warszawie przed I wojną światową jako środek integracji społeczności Karaimów”, sfinansowany przez Narodowy

Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020 zgodnie z jego priorytetem nr 2. Zadanie ma na celu integrację społeczności karaimskiej zarówno wewnątrz mniejszości, jak i ze środowiskiem polskim poprzez upowszechnianie wiedzy ogólnej o Karaimach, ich historii, kulturze, języku, religii dla ogółu społeczeństwa polskiego, a także popularyzację wiedzy o historycznej obecności Karaimów w Warszawie przed I wojną światową wśród społeczności polskiej i karaimskiej.

www.mapy.karaimi.eu

Główne założenia projektu określono w jego tytule. Do ich realizacji potrzebne było stworzenie w ramach serwisu fundacja.karaimi.eu ogólnodostępnej strony internetowej www.mapy.karaimi.eu stanowiącej nowoczesne narzędzie, jakim jest historyczna mapa Warszawy nałożona na aktualny plan miasta. Powstało ono na podstawie nowych kwerend biblioteczno-archiwalnych w źródłach historycznych, a głównie w prasie warszawskiej oraz w informatorach teleadresowych sprzed roku 1918. Mapa składa się z dwóch warstw – historycznej oraz współczesnej, z możliwością przenikania między nimi, co umożliwia szybką identyfikację danego miejsca w dzisiejszej zabudowie stolicy. Plan Warszawy, z jej układem urbanistycznym z 1915 roku, nazwami ulic i częściową numeracją uzyskano z zasobów archiwalnych dzięki uprzejmości Zakładu Zbiorów Cyfrowych Biblioteki Narodowej w Warszawie. Każdy z punktów zaznaczonych na historycznej mapie odnosi się do konkretnego adresu i osoby z nim związanej. Podstawą umieszczenia danego punktu na mapie jest pozyskany materiał ikonograficzny. W opisie zamieszczono notkę o źródle danych, informacje o osobach i firmach, a także linki do innych adresów związanych z daną osobą, jak również wykaz osób związanych z danym adresem. Dodatkowo z mapy można przejść do

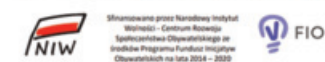
S.O. KEFELI - KUPIEC TABACZNY, FUNDATOR CMENTARZA

Kupiec tabaczný Saduk Osipowicz Kefeli (1843–1898) działał w Warszawie od roku 1884. Mieszkał z rodziną przy ulicy Elektoralnej 20. Jego nazwisko figuruje na liście ośmiu fundatorów Cmentarza Karaimskiego przy ulicy Redutowej, na którym zresztą sam spoczął w roku 1898. Jego nagrobek jest jednym z dwóch zachowanych do dziś pomników nagrobnych pochodzących sprzed I wojny światowej.

Osoby: Kefeli S. O.
Adres: Elektoralna 20
Źródło: Kurjer Warszawski, rok: 1889, numer: 354
Adresy powiązane z osobą: [Marszałkowska 71](#), [Długa 19](#), [Długa 35](#), [Wierzbowa 5](#), [Redutowa 34](#)

FUNDACJA
KARAIMSKIE
DZIEDZICTWO

Źródło mapy: POLONA.PL, Planus Plan Warszawy, 1915; Biblioteka Narodowa, rytn. ZTK 490; prawa autorskie - domena pub.

spisu osób umieszczonego na stronie fundacja.karaimi.eu. Dzięki takiej funkcjonalności mapa stwarza możliwość wędrowania różnymi ścieżkami od punktu do punktu śladem konkretnej osoby. Pozwala też prześledzić przechodzenie pewnych adresów z jednych karaimskich rąk do drugich. Możemy np. odbyć wirtualny spacer przez posesje przy Senatorskiej śladami Józefa Kapłanowskiego, przy Krakowskim Przedmieściu śladami Durunczy i Szyszmana czy przy Marszałkowskiej śladami Szymona Chorzemki.

W danych źródłowych znajdujemy odniesienia nie tylko do kupców tabaczných pochodzących z Krymu, ale również do osób z bliższych Warszawie gmin karaimskich. Pierwsze ogłoszenia prasowe zamieszczone na mapie pochodzą z początku lat 70. XIX wieku. Dowiadujemy się też, że Karaimi zajmowali się w owym czasie szerszą działalnością niż tylko przemysł i handel tytoniowy. Wędrując po tej wirtualnej mapie, mamy możliwość poszerzenia wiedzy o wątki zawodowe i osobiste będące udziałem Karaimów ówczesnie zamieszkujących stolicę.

Nowe informacje o historycznej obecności Karaimów w Warszawie na przełomie XIX i XX wieku – z wyszczególnieniem zakresu aktywności, lokalizacji i innych danych na wirtualnej mapie – stanowią doskonałe narzędzie dla wspomnianych wyżej działań integracyjnych. Będą temu służyły już rozpoczęte i planowane w najbliższych miesiącach webinaria, wykłady i spotkania informacyjno-integracyjne. Pozwolą one na podstawie nowo stworzonej wirtualnej mapy obecności Karaimów w Warszawie przed I wojną światową poszerzyć wiedzę tak społeczeństwa polskiego o społeczności kara-

imskiej, jak i samej społeczności o tym mało dotychczas znanym aspekcie jej przeszłości.

Projekt skierowany jest do szerokiego grona odbiorców w różnym wieku i na różnych poziomach wykształcenia, a także o różnym pochodzeniu etnicznym, zainteresowanych małymi społecznościami współtworzącymi obywatelskie społeczeństwo Polski, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców Warszawy, warsawianistów, a przede wszystkim młodzieży, zarówno karaimskiej, jak i polskiej. Nawiazana została współpraca z Towarzystwem Przyjaciół Warszawy, a także ze środowiskiem przewodników po stolicy, dla których zaplanowano osobne szkolenie on-line z zakresu wiadomości zawartych na karaimskiej mapie dawnej Warszawy. Planowane są popularyzujące wiedzę prelekcje dla szerokiego grona odbiorców oraz wykłady na poziomie akademickim, w tym dla członków Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego. Przygotowywana jest szeroka kampania w mediach społecznościowych oraz w tradycyjnych środkach przekazu.

Wniosek o finansowanie omawianego tu zadania spotkał się na etapie wstępnej oceny z bardzo przychylną opinią ekspertów. Dziś możemy już powiedzieć, że dzięki skierowaniu go do realizacji udało się pozyskać wiele nowego, dotąd nieznanego materiału, który wypełnia luki w naszej wiedzy o obecności Karaimów w Warszawie przed I wojną światową i zarysowuje obraz życia tej społeczności w stolicy przed ponad wiekiem. Nowatorskie narzędzie, jakim jest wirtualna mapa, stanowi ponadto doskonały środek integracji społecznej naszego środowiska.

Adam J. Dubiński

Mapa pozwala zlokalizować miejsca związane z Karaimami na planie tak dawnej, jak i współczesnej Warszawy, poznać mieszkających w mieście Karaimów i rodzaj prowadzonej przez nich działalności.